

KOLTAI TAMÁS

Alkalmi afgán

■ LŐRINCZY ATTILA: FAHIM ■

Az Európai Színházak Konvenciója, amelynek jelenleg harminchat tagja van – köztük a kaposvári Csiky Gergely Színház –, széles körű programjának egyikeként tematikus fesztiválokat rendez minden második évben. Az idén a szlovéniai Nova Goricában rendezett találkozó – az Európai Unió Kultúra 2000 programjának támogatásával – a menekült népek drámájának témájára vártak előadásokat. A kaposváriak Lőrinczy Attila Fahim című darabjával szerepeltek.

A tematikai megkötés és az alkalom egyszerre serkentő és bénító. Kötelezően beindítja, de gátolja is a szabad gondolkodást. Biztosítja a felvevőpiacot, de korlátozza a fantáziát. Ünnepekre, évfordulókra, rendelésre készült alkalmi művek gyakran silányabbak az önálló ihletből készülnél. Persze ellenkező példákat is ismerünk, megélhetésért írt folytatásos tárcaregényekből, ünnepi alkalomra rendelt oratóriumokból születtek már korszakos remek.

Lőrinczynek a menekültekről egy (több) újsághír, az embercsempészek konténerében megfulladt szerencsétlenek esete jutott eszébe. Önmagában ez sem jelent semmit, újsághír alapján is lehet nagy drámát írni, elég, ha Füst Milán *Boldogtalanok*jára gondolunk. A *Fahim* cselekményének fókuszában afgán menekültek állnak, akiket egy „hivatásos” és néhány alkalmi embercsempész teherautón igyekeznek Ausztriába juttatni. A kialakított jókora összeget azonban az alkalmi (átmeneti) szálláson az afgánoktól ellopja előbb egy linkóci ifjú, az alkalmi embercsempész testvére, majd tőle – miután kifigyelték az akciót – két másik, egy szerb és egy montenegrói rivális csempész, akik valamilyen okból (talán a konkra lesve) az illegális menekültek alkalmi szállását tartják a legmegfelelőbb búvóhelynek. Minthogy pénz nélkül nincs csempészet, az afgánok fiatal vezetője, Hafez egy Magyarországon élő afgán orvoshoz, Fahimhoz fordul segítségért, aki történetesen az apja. Fahim javainak egy részét pénzzé téve segít, de a menekültek még sincsenek megmentve, mert a csempészésre szolgáló teherautónak rossz a kipufogója – hiába figyelmezteti rá a

becsületes Cidi a csempészmaffiózó Karalyost –, és a visszaáramló szénmonoxid megöli a szegény párákat.

A menekültprobléma mint probléma itt meglehetősen sovány, szinte nincs is. Az, hogy a menekültek szerencsétlenek, a csempészek lelketlenek és kapzsiak, kevés egy drámához. A darab azonban – már csak a cím sugallata szerint is – Fahimról szól. Róla annyit tudunk meg, hogy másfél évtizede elhagyta családját és hazáját – amit a hátrahagyottak azóta is árulásnak tekintenek –, Magyarországon megnősült, és Szegeden praktizál. Feleségével, Majával azonban rosszul él, az asszonynak két abortusza volt, mert Fahim nem akar gyereket (a második abortuszról a férfi nem is tud). Fahim, úgy tűnik, súlyos életválságban van. Maja viszont nem ismeri Fahim múltját, csak a mostani sajnálatos események derítenek rá fényt, s ebben a tragikus fényben úgy dönt, hogy elhagyja férjét.

Fahim lenne tehát a menekült-dráma emberi – személyes – tényezője, ha jelleméről, motívumairól, válságáról bármit is megtudnánk. De csak egy házassági krízis megokolatlan közhelyeit kapjuk, magyarázatként legföljebb azt, hogy Fahim egyszer már majdnem bevallotta a múltját a feleségének a krétai sziklákon (véletlenül sem a jászárokszallási cserjésben), de valamiért mégsem tette. Ez a belvárosi flaszeron született „fehér telefonos” alibikonfliktus lehetetlen helyzetbe hozza a két színészt – Nyári Oszkárt és Csapó Virágot –, ugyanis egyszerűen nincs mit eljátszaniuk. Sorozatos álfeszültséget termelnek, amíg a két cselekményszál össze nem fut – párhuzamos szerkesztéssel látjuk hol a menekültügyet, hol a házastársi nyűglődést –, utána pedig újabb műbalhékkal kell megküzdeniük. Lőrinczy a késletetést használja az érdeklődés fenntartására – a délszláv csempészek überlopását is azért nem látjuk, hogy együtt lepődjünk meg a meglopott tolvajjal –, Hafeznek és Majának például hosszú, kínos beszélgetést kell lefolytatniuk, amíg a „minden percben jöhet” Fahimot várják, részint hogy teljék a drámai idő, részint hogy minél később lepleződjék le a tékozló apa kiléte, részint hogy Csapó Virágnak legyen legalább *valamennyi* szerepe. A hitelesség kedvéért angolul kell dialogizálniuk, ahogy később a maffiózó Karalyos is ismételten és dühösen angol szóváltásra kényszeríti apát és fiát, mert ha „afgánul” beszélnek, még a végén nem értené, mit mondanak. (Minthogy az a tét, ad-e pénzt az apa vagy nem, vajon miért a szörnyű rettegés, miben állhatna a nyelvvel sifírozott nagy átverés?) Egyébként

Az előtérben: Nyári Oszkár (Fahim) és Kósa Béla (Hamidullah)

Símarafotó

Végh Zsolt (Hafez), Sarkadi Kiss János (Cidi), Gyuricza István (Karalyos) és a menekültek

a nyelvi játék része az előadás kaposvári profizmusának: nemcsak Nyári Oszkár és a Hafezt minden tekintetben rendkívül empatikusan játszó Végh Zsolt (az előadás legjobbja) *afgánja* tűnik hitelesnek – nyelvi és emberileg –, hanem a menekülteket játszó teljes társulaté is. Jó vicc, hozzá vagyunk szokva a reprezentatív színházainkban divó angol, francia vagy akármilyen kiejtés utolérhetetlen provincializmusához. De nem illik meglepődni – ez Kaposvár.

A fő probléma tehát az, hogy az újsághír és a személyes sors egyaránt gyárilag kiszertelt panelekből épül, és a kettő együtt is kevés a drámához. Ráadásul a mellékcelegményben megjelenik a háromszögpanel: a lopós testvér és a becsületes testvér ugyanarra a lányra hajt, s mivel a lopós testvér primitív is meg rámenős is, míg a becsületes testvér szemérmes, de tanulékony (sőtétben szeretkezik, ám zenei általánosba járt, és ismeri a *Turandot*-ból a *Nessun dormát!*), a lány – mit tesz isten – a lopós testvért választja, mert ő maga meg felszínes és kurvoid (ami abból is látszik, hogy sztriptízelni készül osztrákba). A megoldás így többszörösen kreált tragédia. Az ártatlan afgánok megfulladnak, Maja mint Nóra távozik a babaotthonból, Cidi, a hibás kipufogós jó fiú hirtelen főszereplővé válva lelkiismeret-furdalásos monológot mond záradékként, a címszereplő pedig, akinek drámai vétsége a jelek szerint annyi, hogy nem tárta föl a múltját a feleségének (apropó, ez a Maja mindenestre nem Brabanti Elza, éveken át nem kérdezte az ő afgán Lohengrin-jétől, hogy kicsoda), a földre zuhan, és összegörnyedve legurul a színpadról, mint aki gyomorvérzést kapott.

A kaposváriak Réthly Attila rendezésében igazán helyre kis előadást rittyentettek a darabból – mintha volna. Menczel Róbert egészen különleges mobil díszletet tervezett a jártékhoz. Nem lehet könnyű rajta játszani – bizonyos helyzetekben igen ferde a színpadsík –, de bámulatos szerkezet. Bonyolult faácsolatot mozgat egy mechanika, középen kinyílván a menekültek sufnija, összezárulva meredek partszakasz, a legvégén pedig szinte eltünteteti magát, hogy szimbolikus üres térré váljék az összes, jelképileg visszatérő szereplő számára. (Kétoldalt két mulatságos korongon fordulnak ki-be a polgári otthon alig jelzett enteriőrjei.) Réthly megpróbál realista hitelt kölcsönözni a szereplőknek, és Kaposváron ez sikerül. A menekültek a társulati odaadásnak (nemkülönben Ignatovity Krisztina jelmezeinek) köszönhetően dokumentarista módon valódiak, némán is, gesztikusan is, megszólalva is, de van rajtuk egy leheletnyi költői hímpor. (Úgy halnak meg egyenként, hogy sorban kipukkasztják a kezükben tartott léggömböket.) Kósa Béla mint rangidős öreg egy szektaguru benyomását kelti. Mindamellet egy olyan pillanat, mely megpróbál latens érzelmi hatást kelteni egy rövid, pastu nyelvű dialóggal kísért, ám előtörténet nélküli találkozásból az anya (Kecskés Kriszta) és Fahim, a fiú között, merő abszurdítás.

Az eddig említetlen szereplők közül Sarkadi Kiss János sokat, sőt minden emberileg hihetőt hozzátesz Cidi, a jóindulatú balek karakterként való elfogadtatásához. Az ebadta testvért játszó Kelemen József apró komikus ziccereket követ el, például egy illetlen (szín-

padi nővumnak számító) biciklis coitust a kokett Andival (Nyári Szilvia). Gyuricza Istvánt mint szélhámos embercsempészt valószínűleg az is hajszálpontosan el tudja képzelni, aki nem látta. Azt viszont Karácsony Tamás alighanem maga se, hogy miként – és minek – került a történetbe. Időnként mint helyi plébános ül a lejtős parton, pecázik, és mond valamit. Hogy mit, az mindegy. Ami abból is látszik, hogy egy alkalommal csak ül, és nem mond semmit, de ezzel eltelik egy jelenet, melynek néhány másodpercéért lezajlik az önműködő – kétségkívül élvezetes – díszletváltozás.

Egyébként a változások idején a mindvégig a zenekari árok fölött elhelyezkedő, ilyenkor megvilágított, hasonlíthatatlan Kiss Erzsébet éneklő az ő zenével kísért, fantasztikusan gyönyörű saját dallam-kalligráfiáit. Nekem afgánusul hangzik, értsék, ahogy akarják.

LŐRINCZY ATTILA: FAHIM (Csiky Gergely Színház, Kaposvár)

DRAMATURG: Peter Pavlac, Ölveczky Cecília. **DÍSZLET:** Menczel Róbert. **JELMEZ:** Ignatovity Krisztina. **ZENE:** Kiss Erzsébet. **RENDEZTE:** Réthly Attila.

SZEREPLŐK: Nyári Oszkár, Csapó Virág, Végh Zsolt, Kecskés Kriszta, Sarkadi Kiss János, Nyári Szilvia, Kelemen József, Gyuricza István, Hunyadkürti György, Karácsony Tamás, Kőrösi András, Sebesi Tamás, Kiss Erzsébet, Cseszárik László, Csúz Livia, Hornung Gábor, Kaszás Ágnes, Kántor Anita, Kolompár Gitta, Kósa Béla, Kroó Balázs, Nagy Imre, Tóth Artúr, Tóth Kamilla.